

„Být já cikánem, tak se hanbou
propadnu!“

Diskurz anticiganismu jako zdroj
pozitivní sociální identity

Michal Šindelář, Katedra sociologie, Fakulta sociálních studií,
Masarykova univerzita

Co to je anticiganismus?

1. homogenizující a esencionalizující vnímání specifických sociálních skupin skrze stigmatizující nálepku „Cikánů“ a podobných výrazů
2. přiřazování vlastností stigmatizovaným lidem způsobem zdůrazňující jejich odlišnost od většinové společnosti
3. strukturální diskriminace a podrobení stigmatizovaných lidí násilí (End 2014: 77)

Diskurz anticiganismu

- Diskurz podle CDA (Paltridge 20xx?)
 - Power Relations – hierarchie, nad/podřazenost
 - Social Relations – očekávání, role, morální hodnocení
 - Ideologies – interpretace společnosti jako soustavy mocenských vztahů odrážející etnické, genderové nebo třídní hranice
- Diskurz AC
 - obraz romství, Romů – homogenizující a esencializující, přiřazující negativní vlastnosti;
 - vs. obraz členské skupiny („slušná většina“) – implicitně přisuzující pozitivní vlastnosti
 - vztahová dimenze
 - MY vs ONI – neslučitelnost skupin, antagonistický vztah
 - hierarchie – skupina MY je morálně, hodnotově nadřazená vůči inferiorní skupině ONI;

Příklad diskurzu AC

- „Neviděl jsem cikána v práci už věky, ale na ulici žebrajíc malé cikáňata to vidím dne co den. Sbírají vajgly, jsou špinavý, hadry roztrhaný a jejich matky chlastaj na lavičce a kouřej o 106. Pak jednou v měsíci všichni cikáni z města před sociálkou: dej dávky gádžo dej, a šup s tím na automaty do herny, to že jejich děti poté musí krást v supermarketech, už je nezajímá. Je to svoloč a špína světa, která se nechce a nikdy nebude adaptovat, nebude se přizpůsobovat. *Být já cikánem, tak se hanbou propadnu!* Už i Komenský o cikánech mluvil jako o lidech nečistých.“ (z FB události protiromského pochodu)

Social Identity Theory

- lidé usilují o pocit vlastní hodnotnosti, respektive čerpají pozitivní sebehodnocení z příslušnosti k sociální skupině, která se jim jeví jako hodnotná
- příslušnost k sociální skupině, neboli sociální identita, může být pozitivní nebo negativní. Pozitivní sociální identita vychází ze srovnání s jinými relevantními skupinami, v němž se členská skupina jeví jako odlišná od srovnávaných skupin a jako hodnotnější
- pokud je sebehodnocení člověka ohroženo, respektive jeho jiné zdroje selhávají a člověk přichází o pozitivní sebeobraz, bude si to **kompenzovat o to silnějším opřením se o sociální identitu a její srovnání se s nečlenskými skupinami**

Hypotézy

- pokud se ocitne člověk v nesnázích, bude jeho sebehodnocení ohroženo; respektive se mu ztenčí zdroje, ze kterých čerpá pozitivní sebehodnocení
- výpadek těchto zdrojů si může kompenzovat pozitivní sociální identitou, respektive anticiganismem, v jehož jádru je příslušnost ke skupině s pozitivními vlastnostmi
- ocitnout se v nesnázích:
 - subjektivní deprivace (nespokojenost se životem, špatná životní úroveň, nedůvěra v instituce) >>> anticiganismus
 - objektivní deprivace (čistý příjem domácnosti) >>> anticiganismus

Data

- Naše společnost, 2003, 2006 až 2015 (CVVM)
- nepraviděpodobnostní kvótní výběr
- $N = 11\,503$

Indikátory

- H1 subjektivní deprivace
 - Spokojenost se životem – „velmi nespokojen“
 - Životní úroveň domácnosti – „velmi špatná“
 - Důvěra v politické instituce – kvartily
- H2 objektivní deprivace
 - čistý měsíční příjem domácnosti

Indikátor diskurzu anticiganismu

- „Jak celkově hodnotíte soužití romské a neromské populace v České republice?“
- diskurz AC předpokládá antagonistický vztah mezi ingroup a outgroup
 - přítomnost diskurzu indikovaná hodnocením soužití jako „velmi špatného“

OV14 Hodnocení soužití s Romy v ČR

	Četnost	Procent
velmi dobré	70	,6
spíše dobré	1590	13,8
spíše špatné	5599	48,7
velmi špatné	3678	32,0
bez odpovědi	5	,0
neví	561	4,9
Celkem	11503	100,0

Výsledky

- H2 objektivní deprivace – čistý měsíční příjem domácnosti

Rozdíl v příjmech podle hodnocení soužití s Romy (OV14)

Rok	Rozdíl v příjmech	T-test	Sig.
2003	- 1 032,27 Kč	t(992) = -1,15	
2006	- 899,13 Kč	t(870) = -0,93	
2007	- 1 272,23 Kč	t(915) = -1,45	
2008	- 1 714,44 Kč	t(818) = -1,6	
2009	- 1 982,78 Kč	t(869) = -2,03	*
2010	- 47,47 Kč	t(855) = -0,05	
2011	151,05 Kč	t(793) = 0,13	
2012	- 719,41 Kč	t(847) = -0,75	
2013	- 2 419,50 Kč	t(878) = -2,45	*
2014	- 2 005,99 Kč	t(840) = -1,81	*
2015	- 1 689,14 Kč	t(626) = -1,38	

Pozn.: Příjem indikovaný proměnnou IDE10 Čistý měsíční příjem domácnosti; záporný rozdíl znamená nižší příjem respondentů hodnotící soužití jako velmi špatné oproti ostatním respondentům; * = $p < .05$

Výsledky

Logistická regrese hodnocení soužití romské a neromské populace v ČR
jako velmi špatné

		Model C		
		β	S.E.	Exp(B)
<i>Kontrolní proměnné</i>				
	Muž (ref. žena)	0,1*	(0,05)	1,1
	Vzdělání (ref. základní a nedokončené)			
	střední bez maturity	0	(0,07)	1
	střední s maturitou	0,03	(0,07)	1,03
	vyšší odborné a vysokoškolské	-0,2	(0,09)	0,85
		Model C		
		β	S.E.	Exp(B)
<i>Vysvětlující proměnné</i>				
	Důvěra v politické instituce (ref. 1. kvart.)			
	2. kvartil	0,29***	(0,07)	1,33
	3. kvartil	0,48***	(0,07)	1,62
	4. kvartil (nejvyšší nedůvěra)	0,97***	(0,07)	2,64
	Velmi nespokojen s životem	0,57***	(0,14)	1,76
	Velmi špatná životní úroveň domácnosti	0,46**	(0,14)	1,58

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Výsledky

- vv

	Model C		
	β	S.E.	Exp(B)
<i>Kontextuální proměnné</i>			
Rok sběru dat (ref. 2003)			
2006	-0,1	(0,13)	0,94
2007	0,05	(0,13)	1,05
2008	0,3*	(0,13)	1,35
2009	0,43***	(0,12)	1,54
2010	0,41**	(0,12)	1,51
2011	0,04	(0,13)	1,04
2012	0,51***	(0,12)	1,67
2013	0,41**	(0,12)	1,5
2014	0,61***	(0,12)	1,84
2015	0,47***	(0,12)	1,6

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Výsledky

		Model C		
		β	S.E.	Exp(B)
Kraj sběru dat (ref. hl. m. Praha)				
	Středočeský	0,06	(0,1)	1,06
	Jihočeský	-0	(0,12)	0,98
	Plzeňský	-0	(0,13)	0,99
	Karlovarský	0,27	(0,15)	1,31
	Ústecký	0,52 ***	(0,11)	1,69
	Liberecký	0,26	(0,14)	1,3
	Královehradecký	0,11	(0,13)	1,12
	Pardubický	0,05	(0,13)	1,05
	Vysočina	-0	(0,13)	0,96
	Jihomoravský	0,08	(0,1)	1,08
	Olomoucký	0,62 ***	(0,12)	1,85
	Zlínský	0,29 *	(0,13)	1,33
	Moravskoslezský	0,43 ***	(0,1)	1,53
-2LL			10 318	
R2	Cox & Snell		.06	
	Nagelkerke		.08	
Sig. X2			X2(32) = 508, p < .001	

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Závěry a diskuse

- Empirická podpora pro H1 – subjektivní deprivace
- H2 – objektivní deprivace – bez empirické podpory

- Možné problémy
 - struktura dat volá po použití víceúrovňového modelu (data vhnížděna v krajích a letech)
 - důvěra v politické instituce – je to opravdu indikátor subjektivní deprivace?